

crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

PORUKA SPASENJA STAROGA ZAVJETA

Celestin Tomić, Poruka spasenja Sv. pisma Starog zavjeta, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1983.

Drago Šimundža

S radošću možemo potvrditi da se u nas sve češće pojavljuju biblijska izdanja, studije i priručnici. Uz poznate prijevode, uvode u Sv. pismo i priručnike biblijske teologije (Harringtonovi *Uvodi* i zborna djela kao što su *Rječnik biblijske teologije* i *Teologija Staroga i Novoga zavjeta*), sve brojnija su djela i radovi naših bibličara: Tomića, Škrinjara, Rebića, Dude, Zovkića, Kresine i dr., koji svojim prilozima obogaćuju našu bibličističku literaturu i teološku kulturu.

Pred nama je opsežno djelo (od 503 str.) o starozavjetnim knjigama, zapravo znanstveni uvod u njihovo upoznavanje i shvaćanje, Tomićeva *Poruka spasenja Sv. pisma Starog zavjeta*. Ukratko ćemo je prezentirati. No prije toga spomenimo barem da je njezin autor vrlo plodan i našem općinstvu dobro poznati pisac. Prof. Tomić se posebno ističe obilnošću svojih radova i širinom tema, uglavnom iz Staroga zavjeta. Izdao je čitavu malu biblioteku knjiga, rasprava i prikaza — od suptilne povijesne i sadržajne analize do sintetičkih cjelovitih obrada pojedinih svetopisamskih knjiga i općih pregleda starozavjetne poruke. Rijetka su pitanja iz povijesnih spisa koja nije obradio ili se, barem, s njima suočio. Neka je, rekao bih, višestruko obrađivao i prokomentirao. Poznati su njegovi redoviti prilozi u *Veritasu* i drugim teološkim časopisima, a još poznatija u više svezaka objelodanjena njegova *Povijest spasenja*, u kojoj je na temelju znanstvenih i egzegetskih podataka suvremene skripturistike sustavno i vrlo pristupačno izložio smisao i poruku St. zavjeta, poglavito Petoknjžja. Iz Novoga zavjeta objavio je važnu studiju o sv. Pavlu *Savao Pavao* (1982). U njoj je dao, raščlanjeno i utemeljeno, prikaz prilika i događaja na prijelazu iz Staroga u Novi savez; iznio je značenje rada i uspjeha velikog propovjednika Kristove radosne vijesti sv. Pavla, te tako osvjetlio i obrazložio prve korake ranog kršćanstva. Prošle godine pojavila se njegova spomenuta *Poruka spasenja*, raščlanjeni uvod u knjige Staroga zavjeta, te po tomu dopuna jednom njegovu radu sličnog naslova iz godine 1970.

Koji je sadržaj, kakav je postupak obrade i u čemu je vrijednost ovog novog sinopsisa starozavjetne poruke?

Biblijska znanost, kao i svaka druga, trajno kroči naprijed. Spoznaja se širi, poruka produbljuje, Riječ Božja bolje upoznaje. Stoga svaki novi pristup Sv.

pismu, dok raščlanjuje i utvrđuje stare, donosi i nove podatke i spoznaje. Pod tim vidom upozorava i sam autor: »Crkva tijekom stoljeća, od Utjelovljenja do Paruzije, stalno teži k punini božanske objave« (6). Svjestan te temeljne zakonitosti i autorske obveze, Tomić ide za novom sintezom bibliističkih tumačenja i otkrića. U središtu *Poruke* stavlja otajstvo Isusa Krista, jer ono je »temeljna misao Pisma, glavni i jedini razlog njegovog postanka« (7). I Stari je zavjet — tumači Tomić — pisan u funkciji Utjelovljenja. Stoga on odbacuje Marcionovu zabludu i teze nekih novijih bibličara, prema kojima, tobože, nema bližeg zajedništva i jedinstva između Staroga i Novoga zavjeta. Naprotiv, autor gleda na Stari zavjet kao na put prema Novome i dosljedno tome kao na pripremu Kristu i kršćanstvu. »Stari zavjet«, kaže on, »u Božjim zahvatima i riječima, preko povijesnih zbivanja i svojih proroka, pripravlja plan spasenja da privede sve ljude u 'zajedništvo sa sobom', što ostvaruje Isus Krist svojim utjelovljenjem i otkupljenjem u Novom zavjetu« (8).

Pošto je tako utvrdio unutrašnju vezu i zajedništvo Staroga i Novoga zavjeta, autor prelazi na obradu svih starozavjetnih kanonskih knjiga, skupno, po vrstama, i pojedinačno. Obrada je cjelovita, opća i posebna za svaku knjigu. U obzir dolaze svi važniji aspekti i pitanja; no najviše je pažnje posvećeno poruci spasenja. Sve je zapravo usmjereno i sve vodi njezinu obznanjenju. U njoj nas Biblija uči »o najvažnijim pitanjima, o smislu i svrsi svijeta, povijesti i čovječanstva, o smislu i svrsi moga života« (10), upozorava autor.

Pod tim vidom ili bolje u toj funkciji Tomić izlaže i obrazlaže podatke i zaključke, raščlanjuje i zgušnjava opsežno građivo, znanstvene pristupe i sveto-pisamske pouke. Cilj mu je jasan, ali se nipošto ne da smesti ili instrumentalizirati u svojim postupcima; uporno se drži metode znanstvenog rada i slijedi postignuća suvremene biblijske znanosti. Božja je riječ dovoljno jasna i u svojoj poruci — bez obzira na književnu vrstu i oblike — razumljiva. Naš autor prati njezine temeljne niti i u svojim zaključcima zauzima sigurna stajališta. Kad to u pojedinim vanjskim aspektima nije moguće, kad npr. govori o povijesnim, jezičnim i drugim podacima, koji se ne mogu sa sigurnošću riješiti, u svojim sudovima zauzima najvjerojatnije mišljenje. Tako, primjerice, kad govori o Ruti, knjizi literarnom biseru, upozorava da su imena, koja se u njoj spominju, vjerojatno simbolična, a na vlastito pitanje: »Da li se radi o literarnoj fikciji, o priči?« — odgovara: »Vjerojatno se radi o događaju koji nije posve izmišljen« (11).

U svakom slučaju, u prezentaciji i obradi, dominira autorova briga da svestrano istraži i informira odnosno da uvjerljivo stvari obrazloži i utvrdi objektivne sudove suvremene bibliistike. Svakoј knjizi, pa i pojedinim dijelovima, pristupa na njoj primjeren način; zalazi u činjenice i znanstvene opservacije sinkronički i dijakronički; iznosi pro i contra, kada je to potrebno. Glavni mu je cilj da što sažetije i potpunije prikaže povijesni tijek i sadržajni pravorijek pojedine knjige: pitanje autora i književne vrste, kanoniciteta, konkretne funkcije, jezika, stila i drugih važnih elemenata, da što vjernije prezentira sadržaj i poruku. Vrstan poznavatelj biblijske literature i sveto-pisamskih tekstova, Tomić u svojim analizama i zaključcima raščlanjuje i sažima rasprave i informacije, utvrđuje cjelovitost teksta i autentičnost djela; sustavno razvija temu, upozorava na ključna pitanja i traži relevantne odgovore.

Primjera radi spomenimo — ovdje nasumce uzetu — obradu proroka Danijela. Naš ga autor označuje kao proroka nade. Na prvom mjestu utvrđuje njegovo mjesto u kanonu. Nakon toga na red dolazi tzv. »predaja tekstova«. Riječ je tu o stručnom postupku utvrđivanja autentičnosti i cjelovitosti pojedinih rukopisa i poznatih kodeksa, dotično o povijesnom čuvanju i prepisivanju izvornoga teksta od posatnka do naših vremena. Iza toga slijedi »jezično pitanje«, potraga za izvornim jezikom i starim prijevodima. Masoretski tekst Danijelove knjige, informira Tomić, počinje hebrejski, nastavlja aramejski i završava ponovno hebrejski; deuteronomski dijelovi Septuaginte i Teodociona na grčkom su jeziku. Tu se, kao i u drugim slučajevima, nameću pitanja i problemi. »Odakle trojezični spis?« — pita autor. »Nije dano — kaže — posve zadovoljavajuće rješenje. Zabacuje se mišljenje da bi original bio na babilonskom jeziku« (404). No, iako nema sigurna odgovora, autor vodi čitatelja kroz niz podataka i pokušaja da se do njega dođe.

Nakon tih općih rasprava i utvrđivanja određenih fakata, slijedi vrlo sažet a cjelovit sadržaj Danijela, u kojemu autor ističe »šest događaja, četiri vizije i deuteronomske dijelove« (405). Sve je to sustavno predočeno i u kratkim obrazloženjima potvrđeno.

Zanimljivu raspravu o knjizi proroka Danijela Tomić nastavlja u novoj temi »Pisac i vrijeme postanka«. Tu se potanko raščlanjuje pi'anje autora i autorstva, kao i vrijeme kada je i kako je knjiga nastala. Navedena su i dotaknuta razna mišljenja, traganja i neslaganja. Vrlo zanimijiva. Trebalo bi ih sve navesti da se vidi i osjeti kako naš bibličar kritički prilazi obradi svoje tematike. U želji za što potpunijom informacijom i što objektivnijim sudom vješto sažima različite pristupe, ne ustručaje se iznijeti i opreke kako bi svog čitatelja što cjelovitije obavijestio o važnim pitanjima i njihovim mogućim rješenjima. »Danas je« — zaključuje — »općenito prihvaceno mišljenje da je Danijel idealizirani heroj, kao ličnost židovskih midraša, ili kao legendarni svetac. Ovdje bismo imali jedan uobičajeni pseudonim. Smatra se da nepoznati pisac piše drugi dio knjige između god. 165. (...) i smrti Epifana IV., dakle 165—164.« (407). Ipak i taj sud autor u nastavku razrađuje, upotpunjuje ga novim podacima, kako bi čitatelj došao do još boljeg uvida. Sve to upućuje na vrlo kritičan postupak i složenu metodu rada koju primjenjuje današnja biblijska znanost u cilju da bi došla do svojih sigurnih zaključaka.

U daljnjem pristupu Danijelu slijedi obrada tzv. pitanja »književne vrste«, zatim izlaganje autentične poruke spasenja, prema kojoj teži čitava sinteza. Pošto je istakao opću poruku vjere i nade u ondašnjim teškim okolnostima, Tomić obrazlaže pojedine momente: 1. Jahve je jedina moć, 2. Vizija povijesti, 3. Vrijeme krize, 4. Mesija, 5. Nagrada pravednih, 6. Angeologija. Time je obrada Danijela završena.

Kao Danijela autor je slično — kako već sama stvar i dotična problematika zahtijevaju — obradio i druge starozavjetne knjige. Vrlo minuciozno, kritički, znanstveno, a zgusnuto. U relativno kratkim obradama dao je obilje podataka, predočio povijesna (neslaganja i nova traženja, raščistio ključna pitanja i iznio važne biljege o nastanku, autorstvu, sadržaju i poruci starozavjetnih knjiga.

Treba li posebno isticati vrijednost ovoga djela?

Prezentirani postupak i način obrade govore o stručno obavljenom poslu; naša zapažanja potkrepljuju konačni sud da je ovaj suvremeni uvod u Stari zavjet važan doprinos kritičkom upoznavanju Biblije i biblijske poruke. Zahvaljujući našem autoru i izdavaču imamo na jednom mjestu, u tehnički vrlo skladnom izdanju — upotpunjenu dodacima i potrebnom literaturom — sustavno obrađene sve kanonske knjige Satroga zavjeta. Zgusnuto, udžbenički, ali istodobno vrlo plastično, pristupačno i informativno.

Držim da je velika prednost Tomićevih biblijskih radova u jednostavnosti izlaganja, preglednosti, i uspješnoj sintezi znanstvenoga i istodobno praktično narativnoga pristupa i postupka u obradi i informiranju. Naime, on sintetički, ali postupno i na jednostavan način, dosutpan i širem općinstvu, ulazi u složenu problematiku i rezultate biblijskih znanosti, upoznaje nas s različitim mišljenjima i pristupima da bi u svojim zaključcima utvrdio i iznio bitni sadržaj i poruku Božje riječi. U njegovim djelima općenito, pa tako i u ovome, imamo istodobno teološke priručnike, zgusnute informativne studije, panorame podataka i vrsne teološke rasprave i komentare za širu publiku koju dotična tematika zanima. *Poruka spasenja* stoga predstavlja višestruki dobitak za našu teološku biblijističku literaturu i kulturu. Može poslužiti, i sigurno jest, kao vrstan priručnik (uvod u Stari zavjet) i, s druge strane, kao vrlo pristupačno, stručno štivo za sve one koje zanima poruka spasenja. Doista, višestruko je obogatilo naš skripturistički fond, omogućilo sustavan uvid u probleme i domašaje suvremene biblijske znanosti.